

УДК 658.5 Доц. Н.Г. Міценко; магістрант А.В. Щербаков – Львівська КА

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ КАТЕГОРІЇ "ВИРОБНИЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВА"

Об'єктом дослідження є виробничий потенціал підприємства, тобто характеристика можливостей підприємства щодо виготовлення продукції, виходячи з усіх необхідних складових для забезпечення виробничого процесу. Встановлено, що виробничий потенціал – це системне поняття, яке характеризує можливості підприємства щодо виготовлення продукції, виходячи з наявних у його розпорядженні всіх необхідних складових для забезпечення виробничого процесу – основних фондів, трудових, сировинно-матеріальних та інформаційних ресурсів і технології, а також умов, які визначають можливість впровадження організаційно-технічних і технологічних інновацій.

*Assoc. prof. N.G. Mitsenko; undergraduate A.V. Shcherbakov –
L'viv commercial academy*

Theoretical principles in regard to determination of essence category "Industrial potential of enterprise"

The object of research in industrial potential of enterprise, that is characteristic of enterprise's possibilities in regard to production, proceed from all necessary components for ensuring production process. It is set that production potential is a system concept which characterizes possibilities of enterprise in relation to making of products, coming from present in his order of all necessary constituents for providing of production process - basic funds, labour, material-material and informative resources and technology, and also terms which determine possibility of introduction organizationally technical and technological innovations.

Постановка питання. У світовій економічній літературі поки що не існує єдиної думки щодо визначення категорії "виробничий потенціал". Це різнобіччя думок можна пояснити тим, що саме поняття "потенціал" трактується по-різному, адже залежно від того, що вкладається у розуміння змісту цього терміна залежить вибір подальших шляхів його формування. Тому доцільно розглянути низку визначень цієї категорії.

Об'єкт дослідження – виробничий потенціал підприємства.

Методика дослідження. Щоб належним чином визначити сутність категорії "виробничий потенціал" розглянемо поняття "потенціал". Цей термін походить від латинського слова "potencia", що в перекладі означає приховану можливість, здатність, силу, яке може виявитись за відомих умов[9].

На нашу думку, щоб детальніше дослідити сутність виробничого потенціалу підприємства, доцільно розглянути еволюцію наукового трактування терміну "потенціал" в економіці різними авторами (табл. 1).

Визначення поняття потенціалу має не тільки важливе наукове, а й практичне значення, оскільки уявлення про його зміст визначає підхід до його оцінки, вимірювання й управління. Розглянуті підходи до визначення категорії "потенціал" спроектуємо на тлумачення поняття "виробничий потенціал", дослідивши проблематику визначення категорії "виробничий потенціал" за такими ознаками, як: сукупність ресурсів, сукупність чинників виробництва, ефективне використання виробничої потужності в комплексі з метою досягнення максимального результату (рис.).

Табл. Еволюція наукового трактування терміна "потенціал" в економіці

Автор	Рік	Визначення
К.Г. Воблій [3]	1924	Потенціал виробничих сил – потенційна можливість країни виробляти матеріальні блага для задоволення потреб населення.
В.С. Немчиков [5]	1967	Потенціал розширеного виробництва – ресурсні можливості національної економіки для здійснення економічного зростання.
О.І. Анчишкін [2]	1973	Виробничий потенціал – сукупність ресурсів, які у процесі виробництва набувають форми чинників виробництва.
О.І. Абалкін [1]	1981	Потенціал – це узагальнена характеристика ресурсів, прив'язана до місця і часу.
І.М. Рєпіна [8]	1998	Підприємницький потенціал – сукупність ресурсів (трудових, матеріальних, технічних, фінансових, інноваційних), навичок, можливостей керівників, спеціалістів та інших категорій персоналу для виробництва товарів, здійснення послуг, отримання максимального доходу (прибутку) і забезпечення сталого функціонування та розвитку підприємства.
В.Я. Чевганова [10]	2000	Економічний потенціал – це можливість підприємства використовувати виробничий потенціал для випуску продукції в умовах впливу макро- і мікросередовища.
О.І. Олексюк [6]	2001	Потенціал підприємства – можлива сукупність активних і пасивних, явних і прихованих альтернатив (можливостей) якісного розвитку соціально-економічної системи підприємства у певному середовищі господарювання (ситуаційно-ринкова складова) з урахуванням ресурсних, структурно-функціональних, часових, соціокультурних та інших обмежень.
Г.В. Герасимчук [4]	2003	Потенціал – це максимальні можливості об'єкта функціонування з урахуванням чинників впливу шляхом раціонального використання всіх видів ресурсів для досягнення потенціальних цілей.
О.С. Федонін [7]	2004	Потенціал підприємства – інтегральне відображення поточних і майбутніх можливостей економічної системи щодо трансформування вхідних ресурсів за допомогою притаманних їй персоналу підприємницьких здібностей в економічні блага, максимально задовольняючи в такий спосіб корпоративні та суспільні інтереси.

Рис. Підходи до визначення поняття "виробничий потенціал"[7]

Ресурсну позицію підтримували такі дослідники, як А.І. Анчишкін, Л.І. Абалкін. А.І. Анчишкін зараховує до виробничого потенціалу набір ресурсів, які у процесі виробництва набувають форму чинників виробництва

[2]. Л.І. Абалкін вважає, що виробничий потенціал є узагальненою характеристикою ресурсів, що беруть участь у виробництві [1]. Друга група авторів трактує "виробничий потенціал" як сукупність чинників або елементів виробництва. Зокрема, З.В. Герасимчук та Л.Л. Ковальська трактує потенціал як максимальну можливість об'єкта функціонування з урахуванням чинників впливу шляхом раціонального використання всіх видів ресурсів для досягнення потенціальних цілей [4]. Третя група авторів розглядає виробничий потенціал як синонім виробничої потужності.

Автори монографії під редакцією Н.М. Кириєнко вважають, що виробничий потенціал загалом можна визначити як сукупну виробничу силу або здатність суспільства створювати всю сукупність різноманітних матеріальних благ, що характеризується всіма наявними виробничими силами і освоєними природними багатствами, використаними для досягнення конкретних соціально-економічних цілей та завдань. Результати дослідження показують, що сучасні умови господарювання, для яких характерні демонополізація економіки та високий рівень конкуренції, диктують необхідність перегляду сутності категорії "виробничий потенціал" з точки зору врахування цілей, які підприємство ставить перед собою.

Висновок. Виробничий потенціал трактується значно ширше. Це системне поняття, яке характеризує можливості підприємства щодо виготовлення продукції, виходячи з наявних у його розпорядженні всіх необхідних складових для забезпечення виробничого процесу – основних фондів, трудових, сировинно-матеріальних та інформаційних ресурсів і технології, а також умов, що визначають можливість впровадження організаційно-технічних і технологічних інновацій. Таким чином, виробничий потенціал підприємства є соціально-економічною категорією, а виробнича потужність – радше, категорією виробничо-технічною. Виробничий потенціал промислових підприємств безпосередньо пов'язаний із темпами соціально-економічного розвитку країни. Підвищення ефективності використання виробничого потенціалу сприяє зростанню продуктивності промислового виробництва, а отже – нарощуванню його обсягів і, відповідно – нагромадженню інвестиційних ресурсів для забезпечення розширеного відтворення, тобто динамічного розвитку економічної системи загалом.

Література

1. Абалкин Л.И. Диалектика социалистической экономики. – М. : Изд-во "Наука", 1981. – 25 с.
2. Анчишкин А.И. Наука-техника-экономика. – 2-ое изд. – М. : Экономика, 1989. – 384 с.
3. Воблый К.Г. Производственные силы Украины. Техника, экономика, право // Научные записки Ин-та народного хоз-ва. – 1924. – № 4-5. – С. 126-149.
4. Герасимчук З.В., Ковальська Л.Л. Виробничий потенціал регіону: методика оцінки та механізми його нарощування. – Луцьк : ЛДТУ, 2003. – 244 с.
5. Немчинов В.С. Экономико-математические методы и модели // Избранные произведения. – в 6-ти томах. – М. : Изд-во "Наука", 1967. – Т. 3. – 207 с.
6. Олексюк О.І. Управління потенціалом акціонерних товариств (на матеріалах підприємств цементної промисловості України) : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня. – К., 2001. – 22 с.
7. Потенціал підприємства: формування та оцінка : навч. посібник. – К. : Вид-во КНЕУ, 2004. – 316 с.
8. Рєпіна І.М. Підприємницький потенціал: методологія оцінки та управління // Вісник Української академії державного управління при Президенті України. – 1998. – № 2. – С. 262-271.
9. Современный словарь иностранных слов. – М. : Рус. яз., 1993. – 740 с.
10. Чевганова В.Я., Карпенко Ю.В. До питання визначення економічної категорії "потенціал підприємства" // Регіональні перспективи. – 2000. – № 2-3. – С. 9-10.